

Å l a n d s l a n d s k a p s n ä m n d s

N:o 30/1950.

framställning till Ålands landsting med förslag

till landskapslag om kommunala hemsystrar i land-
skapet Åland.

Den 27 februari 1947 fattade Landstinget i anledning av lands-
tingsmannen Wilhelm Wiléns m.fl:s petition beträffande hemsyster-
verksamheten i landskapet Åland beslut att giva landskapsnämnden i
uppdrag att undersöka möjligheterna för ernående av en tillfreds-
ställande lösning av syftemålet med petitionärernas framställning
och att inkomma till Landstinget med nödigt förslag till landskaps-
lag i ämnet. I petitionen säges bl.a. följande:

"Enligt gällande hälsovårdslag äro kommunerna förpliktade att
anställa hälsosystrar, vilket i socialt hänseende är ett stort steg
framåt i utvecklingen. Men tillfredsställer denna åtgärd helt det
praktiska behovet i hemmen, där tillfälliga sjukdomsfall inträffar?
Denna fråga måste i många fall besvaras nekande. I våra små åländ-
ska förhållanden förekommer det ofta att husmor är enda kvinnan i
hemmet och särskilt gäller detta de små hemmen, där de unga flickorna
så fort åldern tillåter måste ge sig ut på eget förvärv. Om hus-
mor i ett sådant hem insjuknar, skall naturligtvis den sjuka få sin

skötsel av hälsosystem, där vi antar att sådan finnes, men hem-
 övriga skötsel, såsom matlagning, barnens tillsyn med läxor och
 kläder samt ladugården ställer husbonden i en nästan värre dilem-
 då han genom hälsosystemens ankomst fått en person till att till-
 del passa upp. Här vore en hemsyster nödvändigt av behovet påka-
 särskilt nu då kvinnlig arbetshjälp är nästan omöjlig att i hast
 uppbringa. I våra åländska små förhållanden är hemsysterfrågan
 brännande som hälsosystemens. Men för att få dessa tjänster ekon-
 och praktiskt ordnade fordras en omgående laglig reformering. För
 att de små kommunerna alls kunna tänka sig att förmå underhålla
 hemsyster, måste nämnda tjänst likställas med hälsosystemtjänsten
 vad lönearvodet beträffar, alltså att tre fjärdedelar av lönen bör
 bestridas med landskapsmedel." Finns- och ekonomiskottet, vars betänkande lades till grund
 för behandlingen i Landstinget och utan diskussion godkändes, inne-
 håller angående hemsysterverksamheten följande: "Även hemsysterinsti-
 tutionen borde kunna införas i landskapet, ty hemsystemens funktio-
 ner vore ovärderliga för husmoderna i många fall. I riket torde
 hemsysterfrågan bliva löst av riksdagen i en icke alltför avlägsen
 framtid. När så sker, borde frågan även lösas inom landskapet i

sitiv riktning. Att nu införa institutionen skulle leda till, att
 landskapet finge stå för därmed förenade kostnader."

Enär det i riket ej funnits lagstiftning i ämnet, har det för
 landskapsnämnden ej varit möjligt att tidigare inkomma med fram-
 ställning om antagande av landskapslag i ämnet, ty, såsom finans-
 och ekonomiskottet i sitt betänkande anmärker, ett införande av
 institutionen nu - d.v.s. före det rikslagstiftning i ämnet till-
 kommit - skulle leda till, att landskapet finge stå för därmed före-
 nade kostnader. Sent omsider har Riksdagen den 10 mars 1950 anta-
 git lagen om kommunala hemvårdarinnor. Lagen publicerades den 2
 juni 1950 (272/50), och verkställighetsförordningen utgavs samma
 dag (273/50). "Hemsysstrar" har således utbytt mot "hemvårdarin-
 nor". Kommunal hemvårdarinnas uppgift har i lagen fixerats sålunda,
 att henne åligger att närmast i mindre bemedlade, barnrika och andra
 därmed jämförbara familjer handhava husmoders till den regelbundna
 hemvården hörande uppgifter eller bistå henne vid utförandet av
 desamma, ifall husmodern eller den person, som omhänderhar hushållet,
 på grund av sin egen eller någon annan familjemedlems sjukdom, barn-
 säng, överansträngning, nödiga ledighet eller annan sådan orsak till
 fälligt är oförmögen eller förhindrad att omhänderhava den. Närma-

re bestämmelser om hemvårdarinnas åligganden skall ingå i ett reglemente, som skall uppgöras av socialnämnden (vårdsnämnden) och sedan det av kommunalfullmäktige efter hälsovårdsnämndens hörande antagits, underställas socialministeriet för stadfästelse.

Hemvårdshjälpen skall i allmänhet vara avgiftsfri, men kommunens fullmäktige har rätt att besluta, i vilka fall av andra än mindre medlade familjer en skälig ersättning i enlighet med av socialministeriet fastställda grunder skall erläggas för anlitande av denna hjälp.

För att främja inrättandet av kommunala hemvårdarinnebefattningar deltar staten i hemvårdarinnornas avlönning och kostnaderna för deras utbildning i enlighet med av statsrådet fastställda grunder.

Bidragets belopp utgör tre fjärdedelar av hemvårdarinnas grundlön, men bidraget beviljas blott för avlönande av en hemvårdarinna för varje begynnande antal av tvåtusen mantalsskrivna invånare i landskommun samt tretusen i stadskommun, likväl sålunda att socialministeriet på särskilda skäl kan annorlunda förordna.

Har kommunen uppburit ersättning för anlitande av hemhjälp, skall hälften av det i ersättningar uppburna beloppet avdragas från det kommunen tillkommande statsbidraget.

Hemvårdaverksamheten står under socialministeriets och de underdetsamma lydande inspektionsmyndigheternas ledning och tillsyn. De lokala uppgifterna i kommunen, föranledda av hemvårdsverksamheten, ankomma å socialnämnden, vilket ändrade namn vårdsnämnden fått i lagen den 20.1.1950 om förvaltningen av socialvården. Nämnden kan anförtro den direkta ledningen och övervakningen av verksamheten åt en av densamma tillsatt direktion, i vilken de kommunala hälsovårdsmyndigheterna äro företrädde.

Om kompetensfordringarna för hemvårdarinnor och om deras utbildning skall stadgas särskilt. I motiveringen till Regeringens proposition med förslag till lag om hemvårdarinnor anföres. "Utbildningen av hemvårdarinnor kunde såsom hittills ske genom de fria organisationernas försorg, men under socialministeriets tillsyn och med stöd av staten. Därjämte kunde staten vid behov grunda en särskild skola för hemvårdarinnor. För att utbildningen i hela landet skall bliva tillräckligt effektiv och enhetlig, borde socialministeriet i samråd med vederbörande yrkesmyndigheter fastställa en läroplan och kursfordringar för varje utbildningsplats."

Hemvårdarinna skall av kommunen i grundlön uppbära minst ett belopp, som jämte dyrortstillägg erlägges till innehavare av stats-

tjänst eller -befattning i femte avlöningsklassen i enlighet med därom vid envar tidpunkt gällande stadganden. Jämte grundlön skall hemvårdarinna erhålla ordentlig bostad om minst ett rum och kök eller del i kök eller kokmöjligheter jämte värme och huggen ved samt lyse del i källare och i nödiga uthus samt badstuga eller rätt att använda sådan, eller badrum eller ock mot dessa naturaförmåner svarande skälig ersättning, som fastställs av socialministeriet med beaktande av kommunens dyrhetsgruppering.

I de gränskommuner och andra kommuner, där socialministeriet finner nödigt, erlägges åt hemvårdarinna ortstillägg enligt de grunder, som i lag stadgas angående ortstillägg åt kommunala hemsosystrar. Detta ortstillägg betalas helt av staten.

I lagen ingå slutligen stadganden om hemvårdarinnas ersättning för resekostnader, ordnande av arbetet och avgångsålder.

Landskapsnämnden har i enlighet med sitt av Landstinget erhållna uppdrag utarbetat förslag till landskapslag angående kommunala hemsystrar. Det ursprungliga namnet hemsyster har således bibehållits i förslaget, när det redan vunnit burskap i landskapet. Förslaget bygger helt naturligt på rikslagstiftningen, men är anpassat efter landskapets särställning och de lokala förhållandena. Landskaps-

nämnden hade velat i förslaget intaga ett stadgande om pension för hemsystrarna, ty utan rätt till pension komma befattningarna bliva svåra att besätta, särskilt då avlöningen även är låg. Av kompen-sationshänsyn har dock landskapsnämnden icke ansett sig kunna gå längre, än vad man gjort i riket. Någon närmare motivering torde icke vara av nöden.

Hänvisande till förestående får landskapsnämnden vördsammast förelägga Landstinget till antagande nedanstående

L a n d s k a p s l a g

om kommunala hemsystrar i landskapet Åland.

I enlighet med Ålands landstings beslut stadgas.

1 Kap.

Allmänna stadganden.

1 §.

Angående hemsystrar, vilka för den kommunala hemvårdsverksamheten antagits i kommuns tjänst, gäller vad i denna landskapslag stadgas.

2 §.

Kommunal hemsyster åligger att i enlighet med vad i det uti 5 § avsedda reglementet för hemvårdsverksamheten närmare föreskrives

närmast i mindrebemedlade barnrika och andra med dem jämförbara hem handhava husmoders till den regelbundna hemvården hörande uppgifter eller bistå henne vid utförandet av dessa, i fall husmodern eller den person, som omhänderhar hushållet, på grund av sin egen eller någon annan familjemedlems barnsäng, sjukdom, överansträngning, nödiga ledighet eller annan därmed jämförbar orsak tillfälligt är oförmögen eller förhindrad att omhänderhava dem.

Hemsyster må icke onödigtvis för obehöriga yppa vad hon i sin verksamhet erfarit om familj, som anlitar hennes hjälp.

3 §.

Hemvårdsverksamheten står under landskapsnämndens och de densamma underlydande inspektionsmyndigheternas ledning och tillsyn.

De av hemvårdsverksamheten föranledda lokala uppgifterna i kommunen ankomma på vårdnämnden. Nämnden kan anförtro den direkta ledningen och övervakningen av verksamheten åt en av densamma tillsatt direktion, i vilken de kommunala hälsovårdsmyndigheterna äro företrädade.

4 §.

Om kompetensfordringarna för hemsystrar och om deras utbildning gäller, vad därom är i riket stadgat.

5 §.

På åtgärd av vårdnämnden bör för hemvårdsverksamheten uppgöras ett reglemente, vilket godkännes av kommunens fullmäktige efter hälsovårdsnämndens hörande och stadfästes av landskapsnämnden.

6 §.

Hemvårdshjälpen är avgiftsfri. Kommunens fullmäktige kunna likväl besluta, att skälig ersättning i enlighet med av landskapsnämnden fastställda grunder skall för sådan uppbäras av andra än mindrebemedlade familjer.

7 §.

Hemsyster skall av kommunen i grundlön uppbära minst det belopp, som jämte dyrortstillägg erlägges till innehavare av landskaps-tjänst eller -befattning i femte avlöningsklassen i enlighet med därom vid envar tidpunkt gällande stadganden. Jämte grundlön skall hemsyster erhålla ordentlig bostad på minst ett rum med kök eller del i kök eller kokmöjligheter jämte värme eller huggen ved samt lyse, del i källare och i nödiga uthus samt bastu eller rätt att använda sådan eller badrum eller ock en mot dessa naturaförmåner svarande skälig ersättning, vilken fastställts med beaktande av kommunens dyrhetsgruppering.

I landskapets fattigaste och glesast befolkade samt andra kommuner, där landskapsnämnden finner det nödigt, erlägges åt hemsyster ortstillägg enligt de grunder, som är stadgat angående ortstillägg åt kommunala hälsosysstrar.

8 §.

Kommunen erlägger till hemsyster de av hennes förrättningsresor föranledda verkliga, skäligbefunna resekostnaderna.

Hemsyster är berättigad att på sin arbetsplats, såvida arbetet där pågår under minst sex timmar, erhålla gratis förplägning och vid behov nattkvarter.

Kan person, som anlitar hemsysters hjälp, på grund av medellöshet icke giva henne förplägning eller nattkvarter, erlägger kommunen för hans räkning de skäliga kostnaderna härför.

Hemsyster är icke berättigad att utöver de löne- och andra förmåner, som jämlikt denna landskapslag tillkomma henne, av familj, som anlitar hennes hjälp, mottaga arvode för handhavande av uppgifter, vilka i enlighet med landskapslag, utfärdade anvisningar eller instruktion ankomma på henne.

9 §.

Hemsysters arbete bör ordnas så, att hon erhåller tillräcklig

tid för vila och till sitt personliga förfogande.

Närmare föreskrifter rörande ordnandet av hemsysters arbets- och fritider meddelas i reglemente för hemvårdsverksamheten.

10 §.

Landskapet deltagar i avlönandet av de i denna landskapslag avsedda kommunala hemsystrarna samt i kostnaderna för deras utbildning i enlighet med grunder, som därför fastställts i riket, i de förstnämnda kostnaderna med tre fjärdedelar av grundlönens belopp.

Ortstillägg, varom stadgas i 7 § 2 mom., erlägges i sin helhet till kommunen av landskapet.

Landskapsbidrag beviljas likväl icke för avlönande av flere än en hemsyster för varje begynnande antal av i landskommun tvåtusen och i Mariehamn tretusen mantalsskrivna invånare, såframt icke landskapsnämnden med hänsyn till kommunens vidsträckta område eller trafik- och bosättningsförhållanden finner särskilt skäl att anordna förordna.

Från det till kommun i stöd av denna landskapslag utgående landskapsbidraget skall avdragas hälften av beloppet av de ersättningar, som kommun i stöd av 6 § uppburit för anlitan av hemvårdshjälp.

11 §.

I landskapslagen avsedd hemsyster är, då hon uppnått sextio års ålder, pliktig att avgå från sin befattning. Landskapsnämnden kan likväl på framställning av kommunens fullmäktige berättiga henne att kvarstå i sin befattning till sextiofem års ålder.

2 kap.

Verkställighetsföreskrifter.

12 §.

Kommunal hemsyster antages till sin befattning av hälsovårdsnämnden efter det landskapshälsosyster-barnmorskan avgivit utlåtande om sökanden.

Vårdsnämnden bör ofördröjligen underrätta landskapshälsosystem-barnmorskan om tillsättande och entledigande av hemsyster.

13 §.

Landskapsnämnden kan på ansökan berättiga vårdnämnd att för en viss bestämd tid som hemsyster anställa person, som icke innehar föreskriven utbildning, men däremot är lämplig för uppgiften och innehar tillräcklig elementarutbildning och praktisk erfarenhet av hemvårdsuppgifter.

14 §.

Reglementet för hemvårdsverksamheten bör innehålla bestämmelser

om.

- 1) den ordning och de grunder, enligt vilka hemvårdshjälp beviljas;
- 2) hemsysters uppgifter;
- 3) regleringen av hemsysters arbets- och fritider;
- 4) åtgärder till skydd för hemsysters hälsa;
- 5) de grunder, enligt vilka ersättning erlägges till hemsystern för de i 8 § 3 mom. avsedda kostnaderna;
- 6) de kommunala hemvårdsmyndigheternas samarbete med andra kommunala myndigheter samt vederbörande organisationer;
- 7) utarbetande av verksamhetsberättelse och förande av arbetsdagbok;
- 8) grunderna för erläggande av den ersättning för hemvårdshjälp, som skall uppbäras av andra än mindre, bemedlade familjer; samt
- 9) övriga nödigbefunna omständigheter.

15 §.

Tillsättes i kommun direktion för hemvårdsverksamheten, bör denna bestå av ordförande och minst tvenne ledamöter samt nödigt antal suppleanter. För direktionen bör genom vårdnämndens försorg utarbetas ett reglemente, vilket skall underställas kommunalfullmäktige

för fastställelse och i vilket närmare föreskrifter meddelas angående behandlingen av ärendena i direktionen, dennas sammansättning och åligganden.

16 §.

Hemsyster är på sina tjänsteresor pliktig att använda av kommunen för henne reserverat fortskaffningsmedel eller annat till billigaste pris till buds stående fordon.

17 §.

Landskapsnämnden åligger övervaka, att kommunerna i sin hemvärdsverksamhet och vid organiserandet av densamma iakttaga i denna landskapslag givna föreskrifter samt fastställa reglementen och instruktioner.

På landskapshälsosystem-barnmorskan ankommer närmast att övervaka, att i hemvärdsverksamheten iakttagas utfärdade stadganden och att, då hon finner brister eller förseelser i detta avseende, fördröjligen göra anmärkning för rättande av förhållandet och, om anmärkningen icke beaktas, vidtaga andra av saken påkallade åtgärder eller, i fall saken icke hör till hennes befogenhet, göra framställning därom till vederbörande myndighet.

18 §.

På landskapsnämnden ankommer att meddela kommunerna, huru landskapsbidrag ansökes och erlägges.

19 §.

Denna landskapslag träder i kraft den 1 januari 1951.

Mariehamn den 25 oktober 1950.

På landskapsnämndens vägnar:

Lantråd

Viktor Strandfält

Viktor Strandfält.

Landskapssekreterare

Ch. Stormbom

Ch. Stormbom.